

Digitalne kompetencije studenata u procesu učenja na daljinu

2. jul 2020. godine

Istraživanje koje je sprovedeno u periodu od 4. maja 2020. godine do 22. maja 2020. godine na nivou svih organizacionih jedinica Univerziteta u Banjoj Luci, imalo je za cilj da ispita digitalne kompetencije u smislu pristupanja, kreiranja, analiziranja, vrednovanja, etike i potencijalnih osnova za nastavak izvođenja nastave na daljinu i u budućnosti.

Upitnik je bio baziran na samostalnom popunjavanju istih pitanja sa istim redoslijedom kod svih ispitanika, te je bio konstruisan u nekoliko dijelova. U uvodnom dijelu upitnika nalazile su se instrukcije za popunjavanje ankete koja garantuje anonimnost i čije popunjavanje nije vremenski ograničeno. Posljednji dio upitnika sadržavao je otvorenu stavku koja podstiče ispitanike da u dužoj formi iskažu svoje iskreno mišljenje povodom izvođenja nastave na daljinu i po okončanju pandemije.

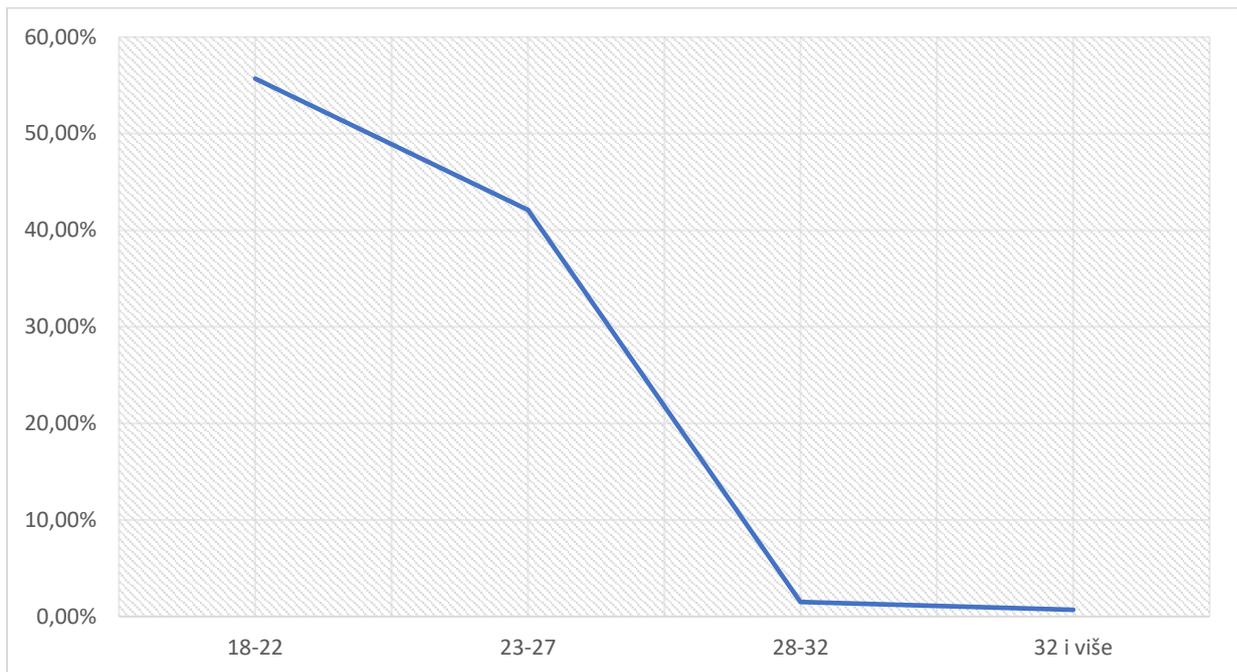
Upitnik se dijelio u uslovima trajanja procesa nastave na daljinu pomoću linka koji je ispitanike direktno povezivao na upitnik. U upitniku je primjenjena kombinacija nominalnih skala (koje sadrže međusobno isključive i sveobuhvatne kategorije) i ordinalnih skala mjerenja koje sadrže isto ali uz dodatno rangiranje na osnovu zajedničkih osobina koje mjere. Intenzitet saglasnosti kretao se od od najmanjeg do najvećeg-1 za „uopšte se ne slažem” do 5 za „potpuno se slažem.” Zatvorena pitanja kvantifikovana su i analizirana statističkim postupcima, dok su pitanja otvorenog karaktera iziskivala kvalitativan pristup u obradi.

Istraživanje su sproveli mr Borislav Vukojević i studentkinja master studija Jovana Bokan. Uzorkom su obuhvaćeni svi fakulteti, s tim da znatno veći uzorak čini studentska populacija (454 ispitana studenta).¹ Istraživanje je provedeno za vrijeme vanrednog stanja i situacije. Istraživači su smatrali da je to najpogodnije vrijeme jer su iskustva trenutna, a rad u novonastalom okruženju svakodnevan sa svim svojim prednostima i nedostacima.

Uzorak je činilo 71,4% ispitanika ženskog pola i 28,6% ispitanika muškog pola. Modalni ispitanik je ispitanik ženskog pola, starosne dobi između 18 i 22 godine sa područja grada Banjaluke.

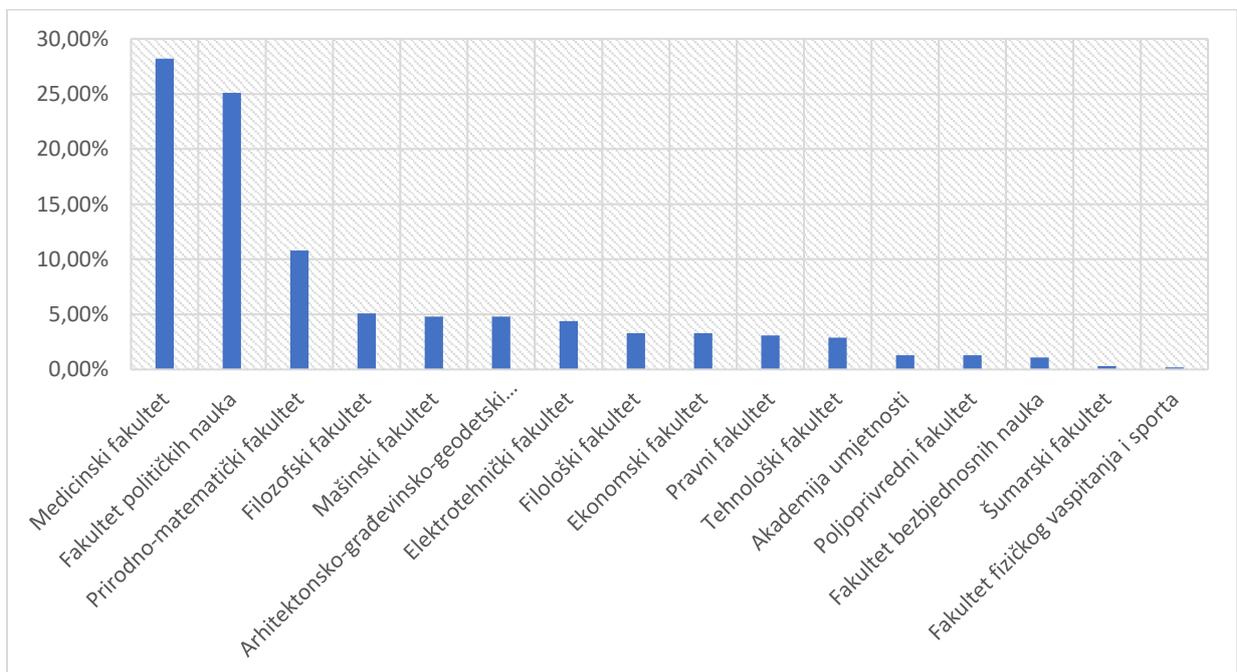
¹ Istraživanjem je obuhvaćeno i ispitivanje nastavnog osoblja, ali zbog oskudnog uzorka rezultati nisu navedeni

Grafikon 1: Ispitanici raspoređeni po godinama

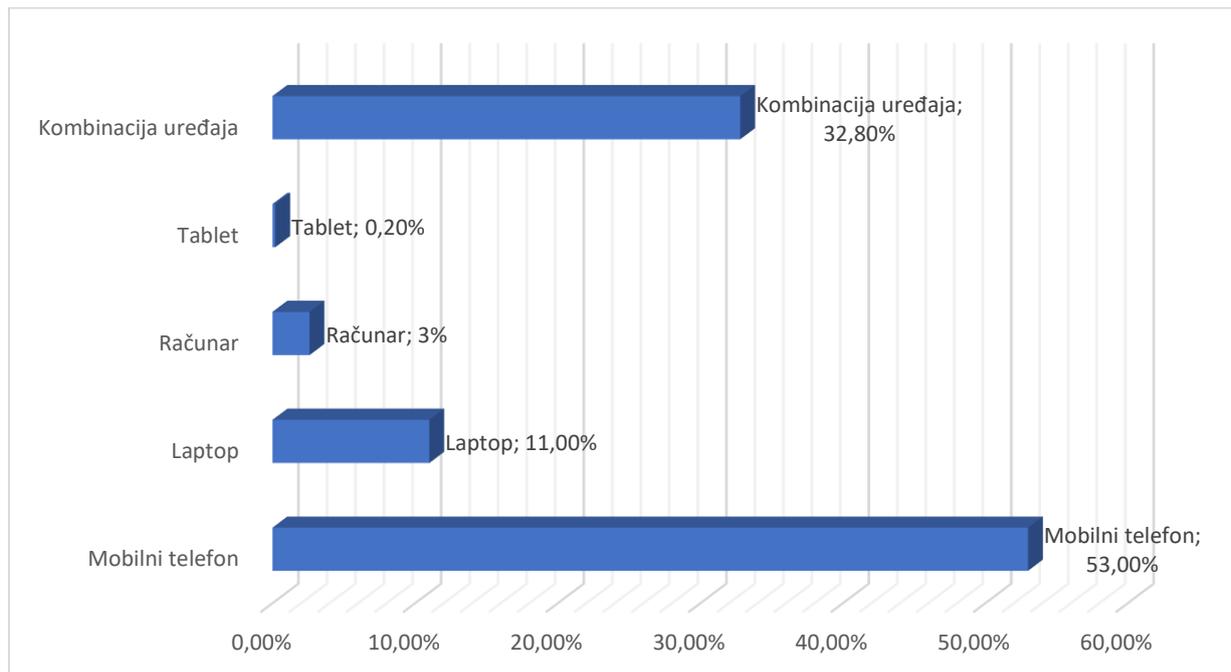
Fakulteti koji imaju najveći udio u uzorku su predstavljeni u grafikonu ispod.

Grafikon 2: Uzorak raspoređen po fakultetima

96,45% ispitanika imali su pristup internetu od kuće za vrijeme pandemije jer je to uslov od primarne važnosti u procesu izvođenja nastave. Sredstva za pristup internetu navedena su u grafikonu broj 3.

Grafikon 3: Sredstva pomoću kojih studenti najčešće pristupaju internetu

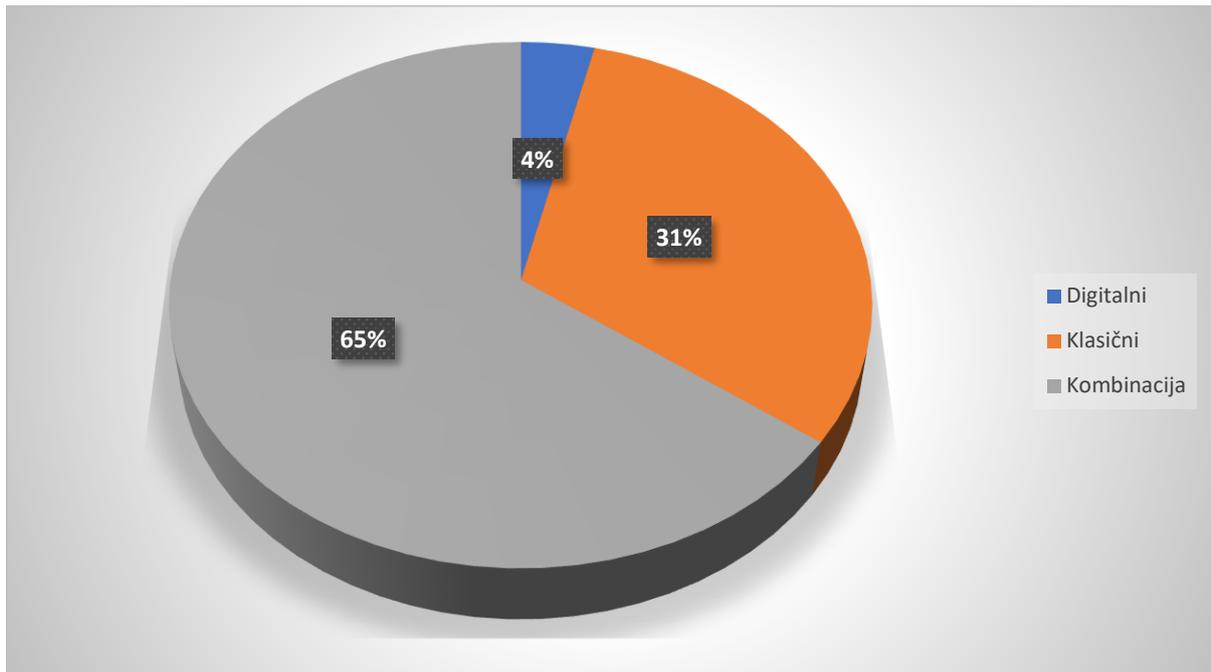
U nastavku ovog izvještaja prikazani su rezultati analize stavova studenata po cjelinama

1. Kompetencije za pristupanje informacijama

U ovoj tački izvještaja prikazani su rezultati samoprocjene studenata o tome koliko su oni sami digitalno kompetentni, koliko su koristili informaciono-komunikacione tehnologije u regularnim okolnostima studiranja, kako oni gledaju na trenutne novonastale okolnosti kojima se i obrazovni proces morao prilagoditi, te koliko su informaciono i medijski pismeni.

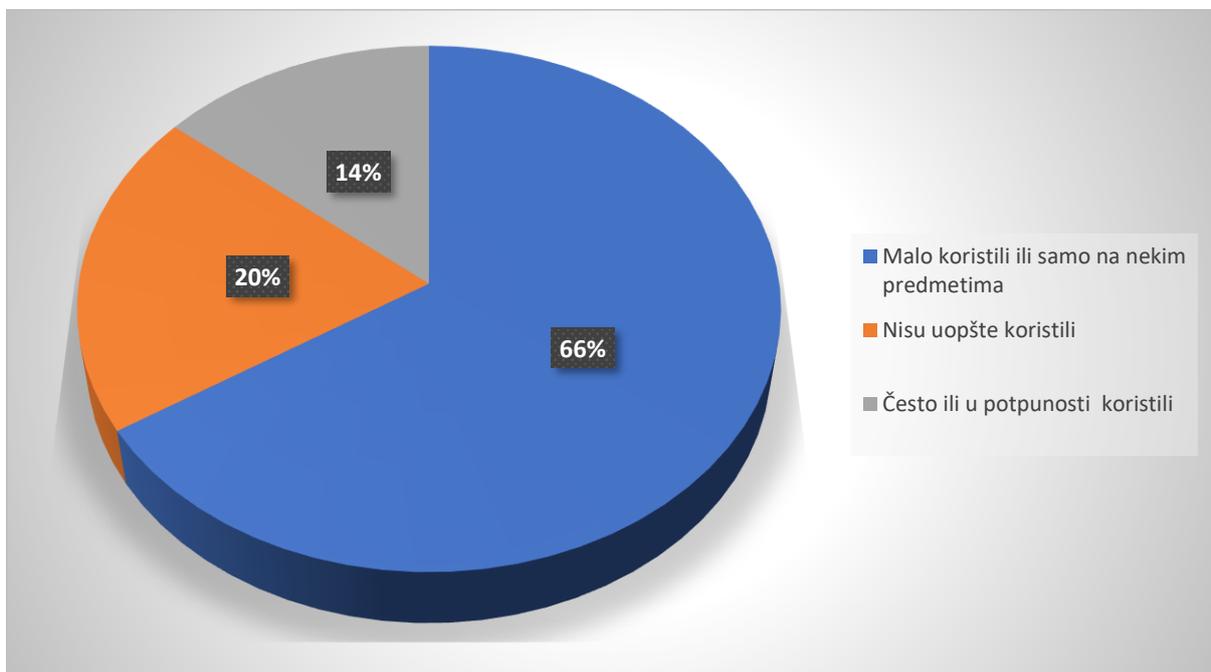
- ❖ **65% ispitanih studenata idealnom smatraju kombinaciju digitalnog i klasičnog načina izvođenja nastave.**
- ❖ **Preko 86% ispitanih studenata nisu imali zavidno iskustvo u korišćenju informaciono-komunikacione tehnologije u nastavnom procesu prije uvođenja vanrednog stanja.**
- ❖ **86% ispitanih studenata većinom ili potpuno su u stanju da koriste IKT u nastavnom procesu.**

Grafikon 4: Najbolji način izvođenja nastave prema mišljenju studenata

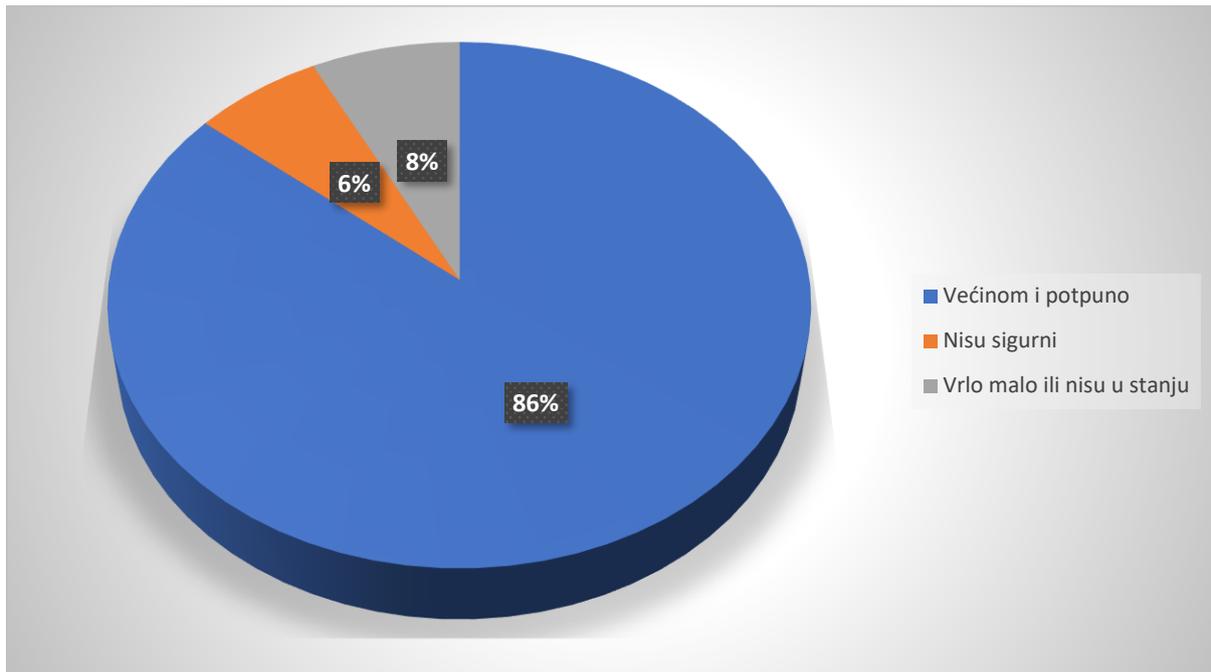
Većina ispitanih studenata prema kombinovanom modelu izvođenja nastave pokazuje naklonost.

Grafikon 5: Postotak u kojem su studenti koristili IKT u nastavnom procesu prije pandemije

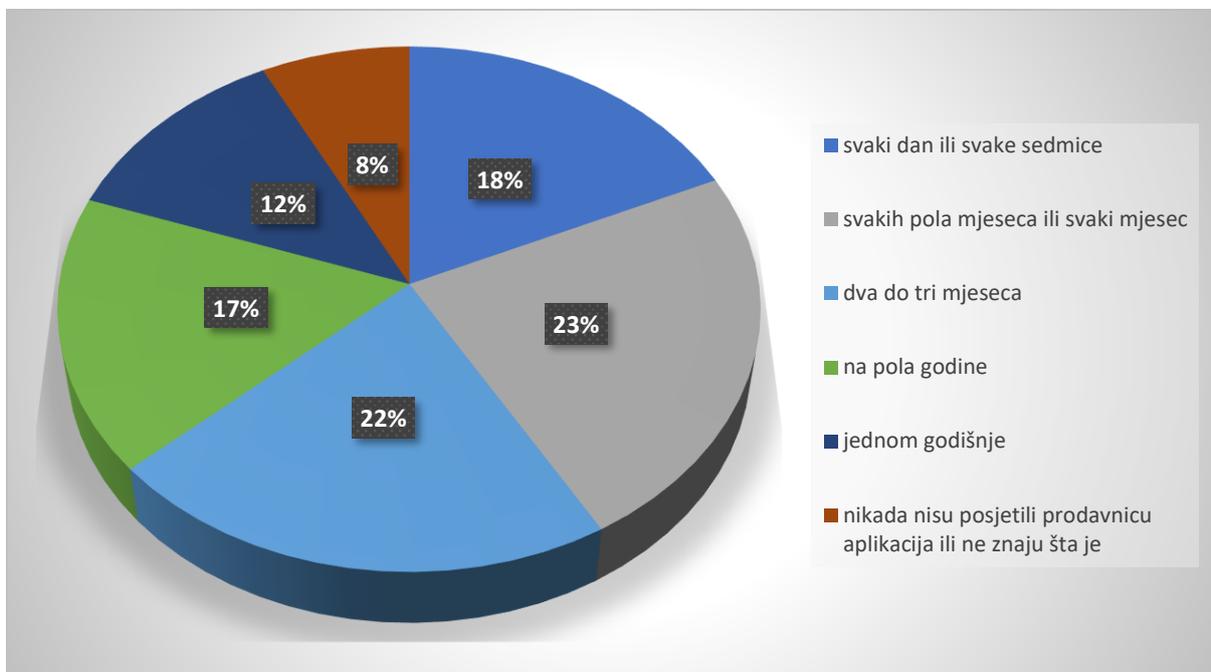
Podatak da 86% ispitanih studenata nisu uopšte ili su malo koristili informaciono-komunikacione tehnologije u nastavnom procesu u periodu prije pandemije direktno ukazuje na odsustvo usavršavanja digitalnih vještina i nivoa informacione i medijske pismenosti u okviru regularnog obrazovnog procesa, što bi mogla biti smjernica za dalji način izvođenja nastave u postpandemijskom periodu.

Grafikon 6: Postotak studenata koji su spremni na korišćenje IKT u trenutnom nastavnom procesu

Rezultati pokazuju visoku spremnost studenata u primjeni i korišćenju IKT u nastavnom procesu bez obzira na visok postotak neprimjenjivanja IKT u dosadašnjem nastavnom procesu. To direktno ukazuje na digitalno samousavršavanje studenata (nevezano za proces nastave) koje ih je upoznalo sa većinom neophodnih alata koje trenutno primjenjuju u procesu izvođenja nastave na daljinu.

Grafikon 7: Preuzimanje programa za pomoć korisnicima u izvršavanju određenih zadataka

Pod programima za pomoć korisnicima u izvršavanju određenih zadataka podrazumijeva se: dizajniranje, editovanje, obrada teksta, multimedija, tabelarni pregledi, programi upravljanja bazama podataka, proračuni, grafičke dorade, veb-aplikacije itd. za koje se pokazalo da 63 % ispitanih

studenta preuzimaju i koriste u svom radu najmanje jednom u dva do tri mjeseca, a oslanjanje na takve programe jedan je od pokazatelja pismenosti i ovladavanja digitalnim vještinama.

- 64% ispitanih studenata označilo je da nije nikada pohađalo niti jedan onlajn-seminar ili kurs, dok je njih 36% pohađalo najmanje jedan.
- 54% ispitanih studenata označilo je da informacije pretražuju kombinacijom različitih pravila za pristup podacima, 28,2 % upravljaju pretraživanje putem digitalnih usluga planski i dugotrajno putem pretraživača i kanala za pronalaženje podataka, te kombinujući baze podataka uz kritičke procjene. 17,8 % ispitanih studenata označilo je da se baziraju na one informacije koje im se prve prikazu u pretrazi.
- Da je samoprocjena na neki način idealizovana pokazuje testno pitanje na kraju ovog dijela istraživanja. Studentima je postavljeno pitanje da označe koje radnje najčešće koriste od seta ponuđenih radnji prilikom digitalnog rada na osnovu kojih su istraživači dalje pomoću formula pismenosti procjenjivali stepen njihove medijske i informacione pismenosti. Rezultati su ipak pokazali da se većina ispitanih studenata kreće na relaciji između najnižeg nivoa medijske i informacione pismenosti (39,4%) do najnaprednijeg nivoa medijske pismenosti (36,6%). 24% ispitanih studenata svrstani su u kategoriju srednjeg nivoa informacione i medijske pismenosti. Međutim, u ovom slučaju moramo uzeti u obzir da je forma ovog testnog pitanja samo jedan od pouzdanih načina procjenjivanja digitalne pismenosti.

2. Vrednovanje dobijenih informacija iz ugla studenata u procesu nastave na daljinu

- ❖ **63% ispitanih studenata smatraju da ih profesori i asistenti blagovremeno upućuju na gradivo i adekvatno provjeravaju ispunjavanje zadataka, te otklanjaju sve nedoumice.**
- ❖ **Preko 52% ispitanih studenata komunikaciju sa nastavnim osobljem ocjenjuju kao izvrsnu.**
- ❖ **Više od polovine studenata kao problem koji im smeta uviđaju nesklad u odnosu predmeta koji su odlično organizovani u ovim uslovima i onih koji uopšte nisu.**
- ❖ **Preko 68 % ispitanih studenata označili su da na njihovim studentskim programima ne postoji sedmična evaluacija nastavnog procesa iz studentskog ugla kako bi se nastavni proces u ovim uslovima unaprijedio i bolje prilagodio potrebama studenata.**

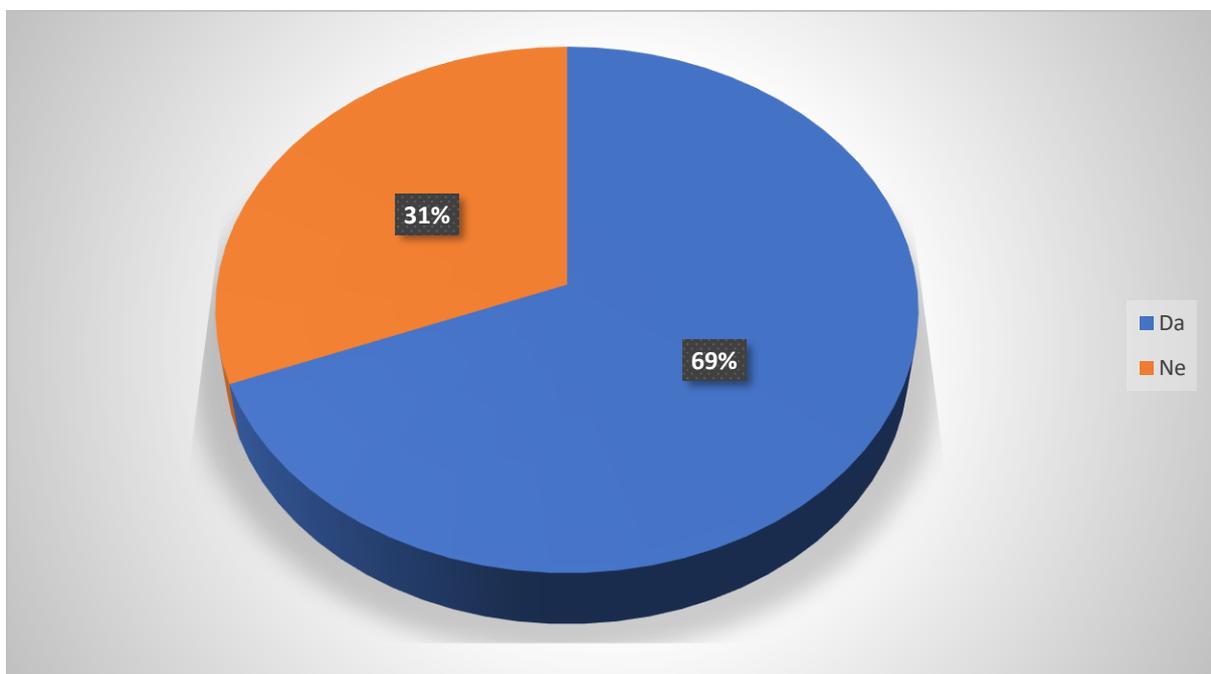
U tabeli 1 detektovani su dominantni stavovi studenata

Pitanje	Uopšte se ne slažu ili se ne slažu	Nemaju mišljenje	% Djelimično ili potpuno se slažu
Smatrate da ste se odlično snašli u novim okolnostima učenja na daljinu.	12,8%	22,2%	65%
Smatrate da su se Vaši profesori dobro snašli u novonastalim okolnostima rada na daljinu.	24,5%	27,7%	47,8%
Imate osjećaj da pojedini nastavnici nisu obučeni za rad na daljinu i da su digitalno nepismeni.	30%	24,2%	45,8%
Vaši profesori koriste ovaj vid komunikacije kao oglasnu tablu, ne pružajući Vam povratnu reakciju, interakcija je minimalna.	42,3%	27,3%	30,4%
Zbog neadekvatnog i neblagovremenog dostavljanja informacija od strane profesora u ovim uslovima ne možete da organizujete Vaše učenje.	50,5%	21,7%	27,8%
Vaši profesori i asistenti predano i s mnogo truda nastoje da otklone sve nedoumice koje imate. Većina Vaših nastavnika Vas blagovremeno upućuju na gradivo i adekvatno provjeravaju ispunjavanje zadatih zadataka i vježbi.	14,6%	22,4%	63%
Smeta Vam nesklad u odnosu predmeta koji su odlično organizovani u ovim uslovima i onih koji nisu uopšte.	16,9%	27,1%	56%
Vašu digitalnu komunikaciju sa većinom profesora označili biste kao.	Loša- 14,8%	32,6%	Vrlo dobra i izvrsna- 52,6%

3. *Etika izvođenja nastave i učenje na daljinu*

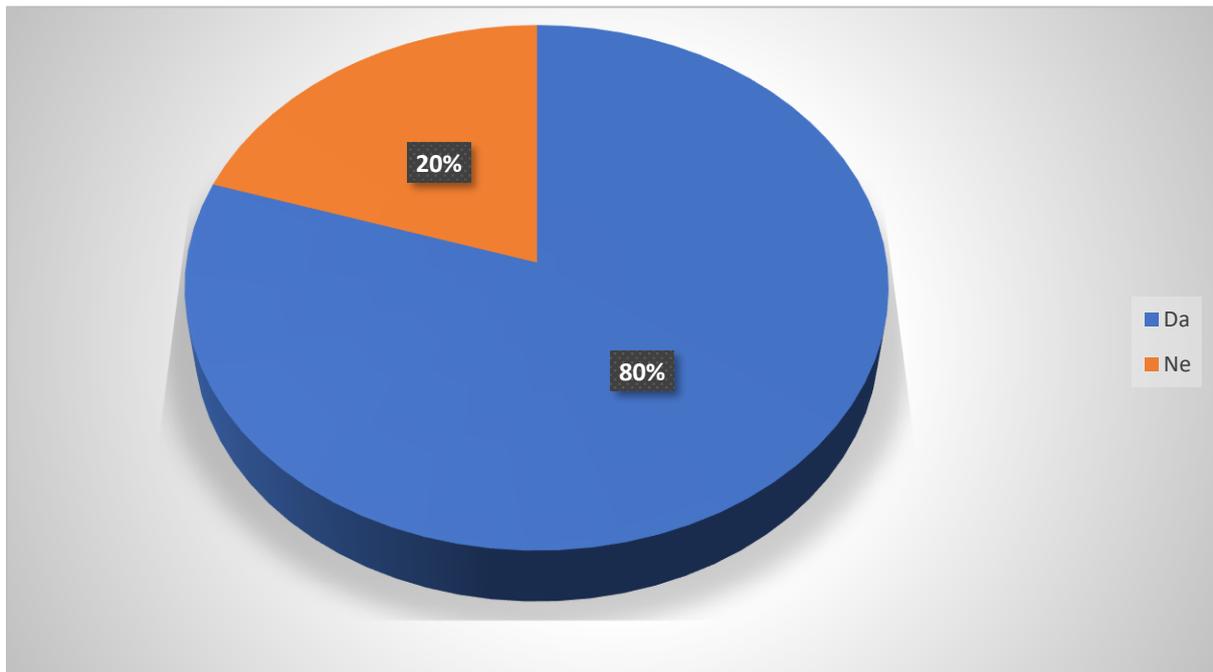
- ❖ **Više od polovine ispitanih studenata smatraju da je nastavno osoblje pažljivije i odgovornije u digitalnom okruženju negoli studenti.**
- ❖ **68% ispitane studentske populacije osjeća se krajnje sigurnom i nepodložnom manipulacijama njihovim ličnim podacima u digitalnom okruženju.**
- ❖ **74% ispitane studentske populacije ne vodi računa o vjerodostojnosti informacija.**

Grafikon 8: Korišćenje mehanizama za zaštitu vlastitih podataka od strane studenata

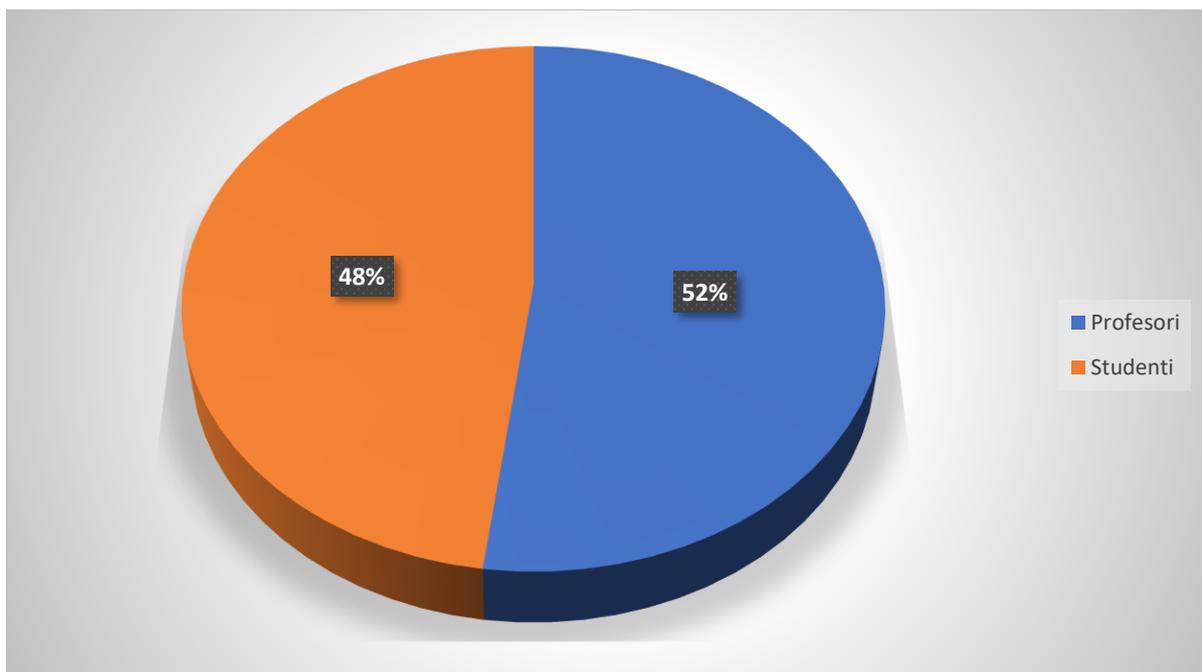
Ovaj grafikon prikazuje da su studenti većinom upoznati s mogućim mrežnim opasnostima, te da koriste mehanizme za zaštitu vlastitih informacija i sadržaja na mreži (npr. postavke za sigurnost i privatnost, dvofaktorna autentifikacija, odjava, zabrana lokacije, odbacivanje „kolačića“, ne/pristanak na obradu podataka, pravo na zaborav, pravo na prenosivost podataka, postupanje u slučaju povrede podataka i slično). Takođe, istraživanje pokazuje da studenti svoju privatnost posmatraju u svjetlu zadržavanja kontrole nad onim što dijele u javnosti, a ne ograničavanja onog što dijele.

Grafikon 9: Da li studenti obraćaju pažnju na relevantnost izvora na mreži

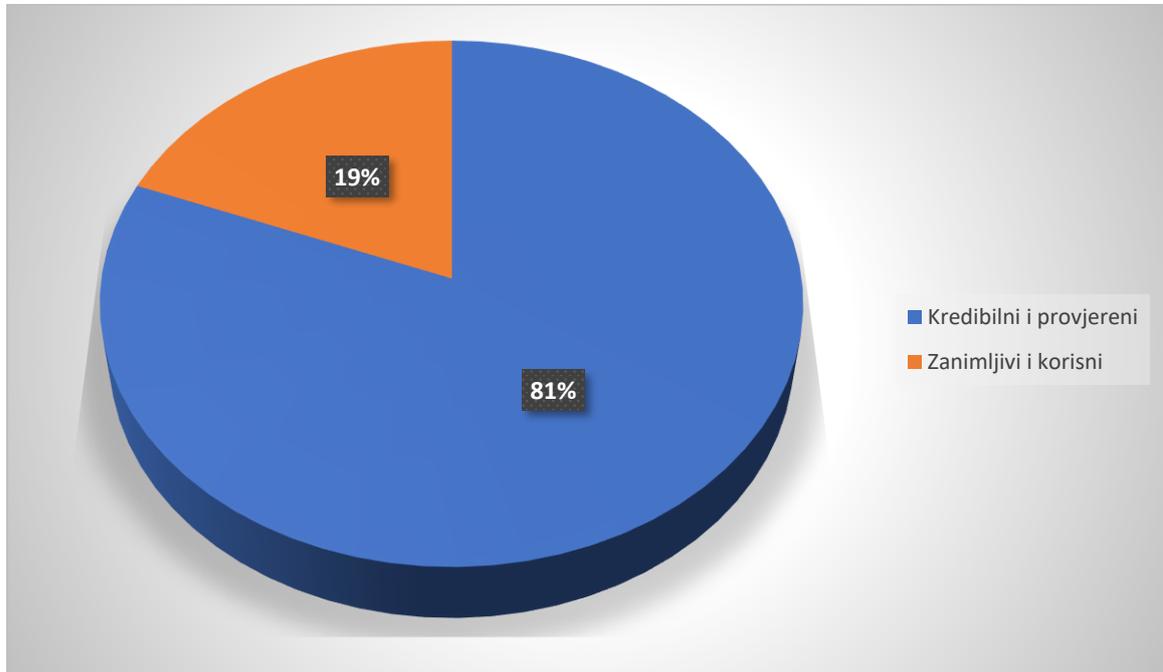
Naznačeni postotak pokazuje da većina ispitanih studenata pri rješavanju zadataka vode računa o relevantnosti onlajn izvora koje koriste u potencijalnoj izradi svojih radova (npr. da li je izvor kredibilan, da li je plagijat i slično). To bi značilo da je među studentima zapažen porast svijesti o osnaživanju prava na intelektualnu svojinu, prepoznavanje dezinformacija i lažnih sadržaja, deepfake-a, pribjegavanje korišćenju alata za provjeru sadržaja što je bitno u otkrivanju sadržaja koji se lažno predstavlja tj. pretvara da dolazi iz pouzdanog izvora navođenjem linkova ili u procesu demistifikovanja pseudonauke koja predstavlja postojeće ili izmišljene naučne studije, kao i teorija zavjere, propagande, parodije i satire.

Grafikon 10: U digitalnom okruženju pažljiviji su

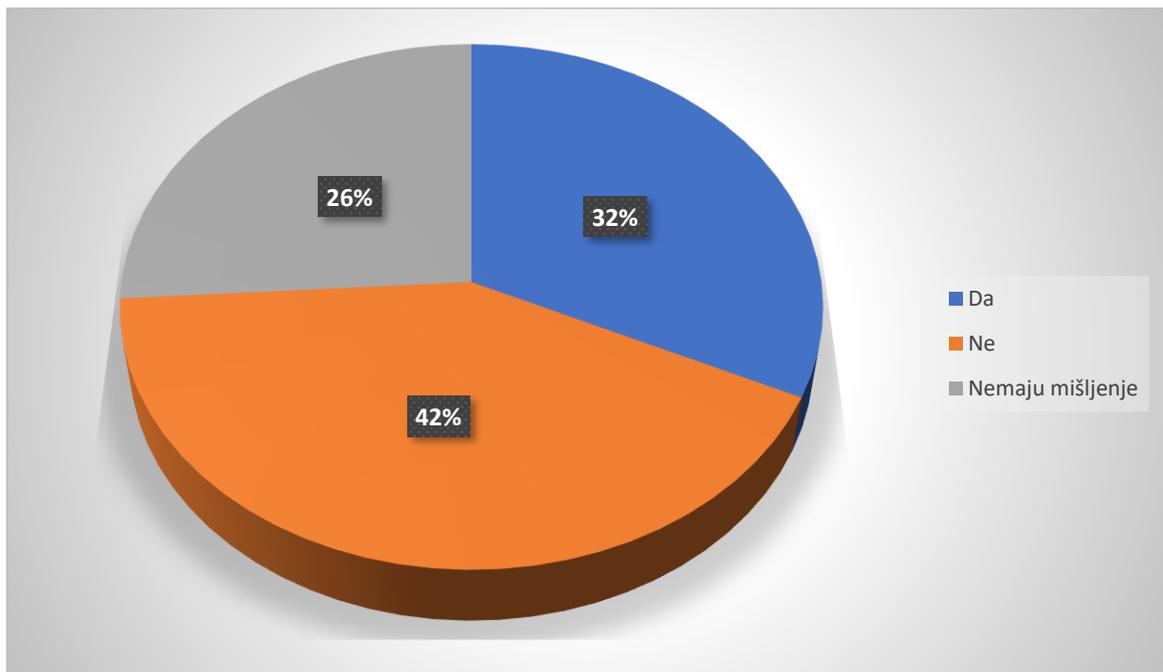
Većina ispitane populacije studenata smatra da su profesori pažljiviji u digitalnom okruženju i odgovorniji u smislu preduzimanja koraka za zaštitu od potencijalnih mrežnih opasnosti negoli studenti.

Grafikon 11: Izvori koji su studentima bitniji

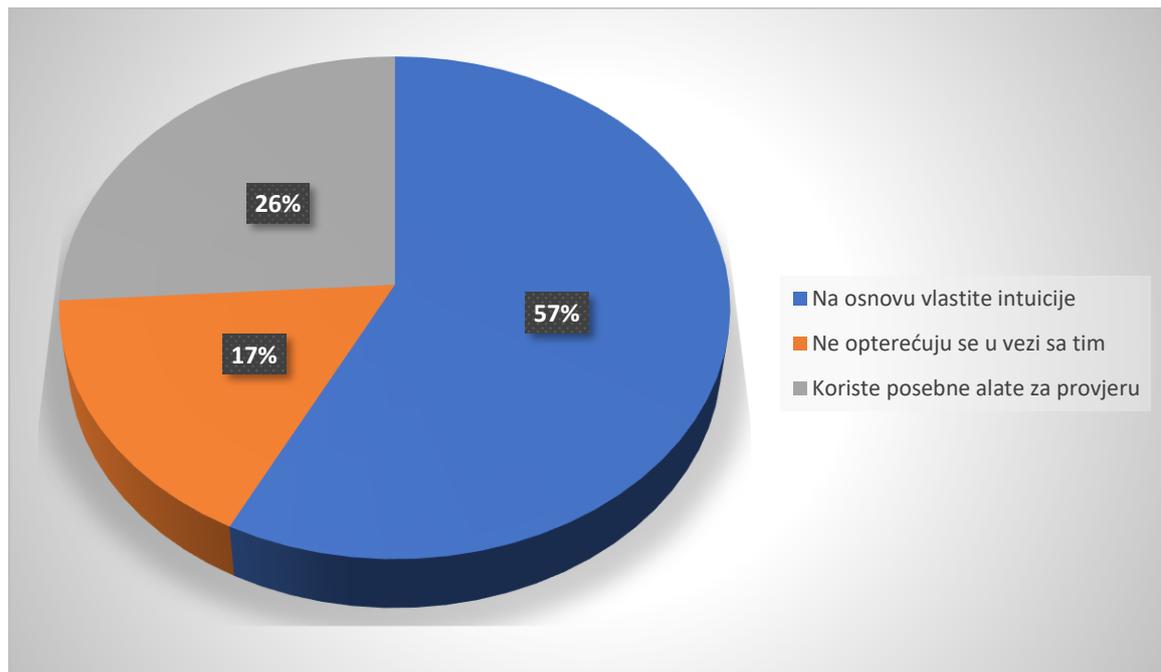
Studentima je bitnije da izvori na koje su upućeni od strane nastavnog osoblja za dobijanje dodatnih spoznaja, kao i izvori koji oni sami koriste za širenje znanja budu kredibilni i provjereni negoli zanimljivi i korisni, ali nepouzdana.

Grafikon 12: Smatraju li studenti ugroženom svoju privatnost

32% ispitanih studenata pokazuju stepen kritičnosti u smislu ugrožene privatnosti i ličnih podataka koje prikupljaju određene aplikacije, 42% ispitanih studenata ne razmišlja o pozadinskom prikupljanju njihovih podataka ili ne smatraju narušenom svoju privatnost, dok 26 % ispitanih studenata nemaju mišljenje. Dakle, ukupan rezultat od 68% ispitanih studenata pokazuje da se studentska populacija osjeća sigurnom i nepodložnom manipulacijama njihovim ličnim podacima u digitalnom okruženju, ni od strane nastavnog osoblja, ni od strane korporacija. To potvrđuje ranije iznesen stav da studenti obraćanje pažnje na mehanizme za zaštitu vlastitih podataka u mrežnoj interakciji smatraju dovoljnim u pogledu osiguravanja svoje privatnosti.

Grafikon 13: Načini na koji studenti provjeravaju vjerodostojnost podataka

74% ispitanih studentske populacije ipak ne vodi računa o vjerodostojnosti informacija što upravo i pokazuje ovaj grafikon. Naime, on ilustruje testno pitanje na kraju etičkog seta pitanja koje potvrđuje ipak suprotne činjenice da studenti ne vode toliko često računa o relevantnosti podataka. Oslanjanje na vlastitu intuiciju oponent je korišćenju kombinacije pristupa, različitih alata i kritičkom analiziranju koji su jedni od glavnih pokazatelja visokog nivoa medijske i informacijske pismenosti.

4. Uporedna vrednovanja pristupa nastavnika i studenata u kreiranju i recepciji sadržaja

- ❖ **81% ispitanih studenata prvi put se susreću sa aplikacijom „Zoom Cloud Meetings”**
- ❖ **87 % ispitanih studenata označili su da ne umiju koristiti „Loom” program**
- ❖ **73% ispitanih studentske populacije umije postaviti video na „Youtube”**
- ❖ **69% ispitanih studentske populacije ne zna napraviti i koristiti „Screencast”**

Tabela 2: Paralelna vrednovanja

Pitanje	Uopšte se ne slažu ili se ne slažu	Nemaju mišljenje	% Djelimično ili potpuno se slažu
Većina Vaših profesora koristi aplikacije za snimanje i ostale platforme za izvođenje nastave po monološkom principu eks katedre.	39%	22%	39%
Smatrate da su svi Vaši profesori i asistenti sposobni da na potencijalne probleme tehničke prirode koji se mogu pojaviti u digitalnom okruženju reaguju jednako brzo kao i na lapsuse na času i isprave ih.	33%	28%	39%
Neki od Vaših profesora i asistenata tražili su u procesu učenja na daljinu da im dostavljate zadatke u nekim formama koje nisu odgovarajuće za novonastali proces rada.	69%	17%	14%
Ocjenjivanje i onlajn testovi za provjeru znanja su neozbiljni i neizvodljivi.	33%	27%	40%
Većina Vaših kolega nikada nisu iskoristili neku od opcija koje bi pospješile interakciju (na primjer „raise hand” u aplikacijama kao što su: „Zoom”, „Skype”, „Google Meet”).	16%	27%	57%
Smatrate da većina Vaših profesora redovno i bez izuzetka upotrebljava opciju „recording” kako bi snimili predavanje i za studente koji trenutno nisu u mogućnosti da prisustvuju izvođenju nastave na daljinu.	57%	27,5%	15,5%
Smatrate da se Vaši profesori ne snalaze u smislu multitaskinga i paralelne	31%	38%	31%

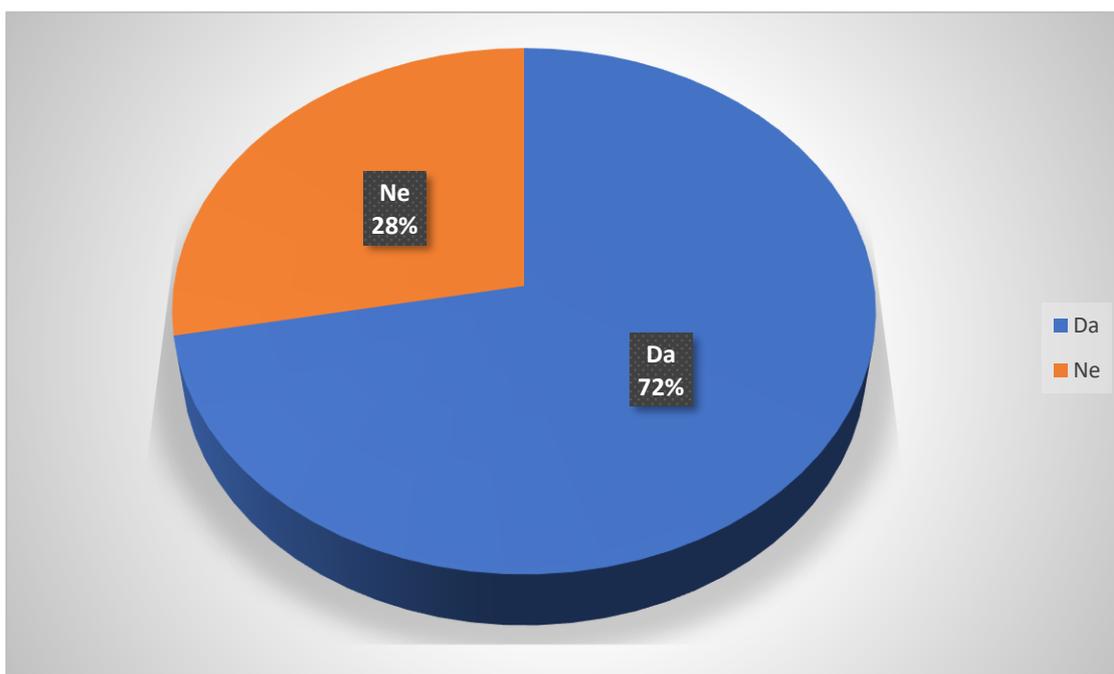
upotrebe više aplikacija za poboljšanje kvaliteta izvođenja nastave.			
Vi se ne snalazite u smislu multitaskinga i paralelne upotrebe više aplikacija za poboljšavanje kvaliteta izvođenja nastave.	60%	25%	15%

Tabela 3: Platforme u nastavi

Platforme koje studenti najčešće koriste u procesu učenja na daljinu:	Postotak ispitanih studenata:
„Google Classroom”	81,5%
„Zoom Cloud Meetings”	8,4%
„Viber”	2,9%
Drugačiji metodi rada	4,8%
Ništa od navedenog	2,4%

Studenti didaktički najprihvatljivijom platformom smatraju:	„Google Classroom” kao prvi izbor, potom „Zoom Cloud Meetings”, često u kombinaciji to dvoje
---	--

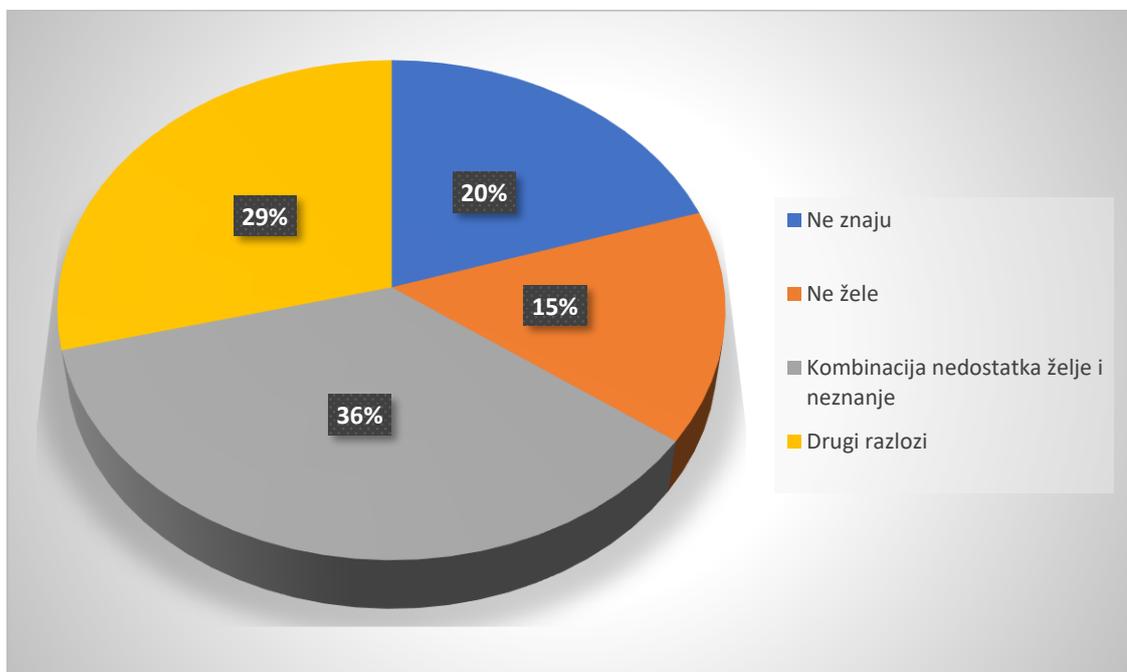
Grafikon 14: Nastava iz svih izbornih predmeta odvija se nesmetano

Bez obzira što u nekim situacijama izborni predmeti podrazumijevaju orijentaciju na praksu, na Univerzitetu u Banjoj Luci izborna nastava iz svih izbornih predmeta većinom je provedena nesmetano što je pozitivan trend koji pokazuje sposobnost brzog prilagođavanja nastavnog kadra i pronalaženja načina za prilagođavanje nastave novonastalim okolnostima rada.

- 73% ispitanih studenata označilo je da umije postaviti video na „Youtube” i da je 53% njihovih nastavnika koristilo „Youtube” snimke tokom nastave.
- 90,5% studenata nije imalo nikakvih problema sa kreiranjem mejla za pristup „Google Classroom” platformi; 77,5% ispitanih studenata označilo je da procjenjuju da većina njihovih asistenata i profesora umije proslijediti link kao poziv na nastavu na zajednički mejl.
- 81% studenata prvi put se susreću sa aplikacijom „Zoom Cloud Meetings”; 59% studenata zna kreirati „Zoom Meeting”, međutim profesori i asistenti koristili su ovu aplikaciju samo u 34 % slučajeva.
- 64 % ispitanih studenata od onih koji su koristili „Zoom Cloud Meetings” platformu nisu imali iskustvo korišćenja opcije za podjelu studenata od strane asistenata ili profesora radi efektivnijeg zajedničkog rada i diskusije.
- 33% ispitanih studenata označilo je da su skoro svi njihovi profesori koristili opciju „Sharing Your Screen” u okviru „Zoom Cloud Meetings” kako bi studenti mogli prezentovati svoje „PowerPoint” ili drugog tipa prezentacije, dokumente, slike ili slične stvari i da su u 56% slučajeva studenti imali problema sa korišćenjem opcije „Sharing Your Screen”
- Samo 13 % studenata označilo je da umije koristiti „Loom” program, a u 53 % slučajeva niti jedan predmetni nastavnik im nije slao „PowerPoint” prezentaciju koja bi se mogla nebrojeno puta kasnije pregledati, a preko nje dodao audio-snimak „Loom” programom.
- 69% ispitanih studenata ne zna napraviti i koristiti „Screencast”, 31% zna.

Grafikon 15: Zašto nastavno osoblje izbjegava da koristi dodatne opcije određenih aplikacija

Izbjegavanje korišćenja digitalnih tehnologija i njihovih dodatnih opcija od strane nastavnog osoblja, studenti pripisuju neznanju i nedostatku želje i volje nastavnog osoblja. Takvo viđenje studenata odgovara pretpostavci da nastavno osoblje radije koristi tradicionalne pristupe u

novom okruženju dok su rezultati iznad ukazali na to da većina studenata istovremeno izražavaju spremnost ka potpunoj primjeni IKT u nastavnom procesu. Zbog toga se u odnosu nastavnik-student ponekada mogu javiti eventualna nerazumijevanja i poteškoće koje je s vremenom potrebno prevladati.

5. Novi oblici učenja

Studenti su rekli: digitalni način izvođenja nastave samo u kombinaciji sa tradicionalnim

Studenti imaju jasno kreiran stav po ovom pitanju, gotovo da nije bilo onih bez mišljenja za situaciju koja je preoblikovala njihove živote. Ipak, mrežno posredovani kontakt ne može zamijeniti živi kontakt. Većina ispitanih studenata saglasni su u jednom, a to je da je ovaj obrazac učenja, nastao u okolnostima koje su zahtijevale neodložnu reakciju sa najmanje moguće štete, potpuno opravdan, ali nakon pandemije ipak se nadaju povratku predavanjima uživo. Studenti su mišljenja da je potrebno iz ovog obrasca učenja usvojiti samo najbolje prilagodivši digitalne modele tradicionalnim oblicima učenja. Za digitalni obrazac učenja smatraju da je potrebno da bude opcionalan i da se primjenjuje samo uz dodatan napor studenata za samostalna istraživanja kako bi se izvukao maksimum iz ovog procesa.

Kao najveće mane modela učenja na daljinu studenti su detektovali:

- Ovaj model učenja izrodio je dileme i probleme kad je riječ o izvođenju praktičnog dijela kurikuluma (studenti čija predavanja uključuju i laboratorijske vježbe, pregled pacijenata, računске predmete, predmete koji se tiču crtanja...)
- Neki studenti smatraju da predavanja utiču na proces kreiranja mišljenja; smatraju da živa predavanja omogućavaju više preispitivanja, i individualnog i kolektivnog.
- Nastavno osoblje ponaša se neodgovornije nego u regularnim uslovima rada, a studentima je disciplina značajno manja.
- Na nastale nedoumice i probleme nastavno osoblje ne odgovora odmah kao na času, nego se na odgovore nekada čeka i više dana.
- Neki studenti kazuju da ih ovaj vid učenja čini anksioznim, da trpe stres zbog količine zadataka i samostalnog prelaska gradiva, dok drugi pak smatraju da imaju previše slobodnog vremena pa odlažu radne obaveze.
- Mnogi smatraju da je ocjenjivanje onlajn putem neozbiljno jer ne pokazuje stvarni nivo znanja.
- Živa predavanja sadrže objašnjenja koja ne pišu u knjigama niti se mogu pronaći na slajdovima. Studenti ističu da od dostupnih prezentacija nemaju ništa ukoliko ih ne prate adekvatna video-pojašnjenja. Mnoge informacije su istrgnute iz konteksta.
- Komunikacija između studenata i nastavnog osoblja je u nebrojeno slučajeva isključivo pismena. Korišćenje „Google Classroom” i ostalih platformi po principu oglasne table zadaje studentima problem prilikom samostalnog savladavanja težeg gradiva u kratkim rokovima.
- Onlajn putem se šturo objašnjava gradivo bez zanimljivosti i dodatnog pojašnjavanja i anegdota koje se urežu studentima u sjećanje i na osnovu kojih kasnije lakše uče.
- Kontinuirano učenje koje više nije stvar izbora.
- Neodovoljna digitalna pismenost obje strane (i nastavnog osoblja i studenata). Zanimljivo je da studenti više vide profesore kao kočnicu, a ne sebe i smatraju da ovaj vid nastave ne treba uvoditi dok se ne pojavi nastavni kadar koji se može prilagoditi. Neki smatraju da nastavni kadar nije sposoban da podijeli znanje na ovaj način jer trenutnu situaciju pojedini smatraju odmorom.

- Nedostatak volje za radom u digitalnom okruženju i njegovom prilagođavanju od strane nastavnog osoblja.
- Mentalna nepripremljenost obje strane.
- Nespremnost na ovakav vid nastave jer se slabo primjenjivao u našem sistemu u prošlosti.
- Veći psihološki pritisak na obje strane.
- Stanje koji studenti definišu kao „gubitak osjećaja da studiraju”
- Studentima smeta veliki jaz između profesora i predmeta koji su potpuno organizovani i prilagođeni novim uslovima i onih koji nisu uopšte.
- Nedostatak prilike da se studenti uključe u diskusiju jer nastavno osoblje ne koristi interaktivne pristupe izvođenju nastave.
- Studenti se takođe žale i na neautentične i nerelevantne izvore u digitalnom okruženju jer im nedostaje upućenost od strane nastavnog osoblja na one koji bi im mogli biti od koristi.
- Teško održavanje koncentracije u kućnim uslovima.
- Posredovana, digitalno uslovljena komunikacija rađa veći stepen nerazumijevanja.
- Sporo otklanjanje problema tehničke prirode.
- Nedostaje motivacija u smislu podsticanja studenata na rad i buđenje interesovanja.
- Nemogućnost pojedinih profesora da prihvate da je odsustvo sve normalnija stvar; mnogi ne pristaju na snimanje predavanja kako bi kasnije bila dostupna onima koji nisu fizički prisutni.
- Studiranje ne obuhvata samo usvajanje znanja i prelaženje lekcija jer svakodnevni odlasci na fakultet doprinose razvoju socijalnih veza i pravilnoj socijalizaciji.
- Studenti smatraju da nemaju sve njihove kolege potrebne digitalne uređaje za pristup učenju na daljinu.
- Zbog nedostatka razumijevanja, kreativnosti i zainteresovanosti nekih od predavača, pojedini studenti se plaše da će rad u digitalnom okruženju biti zanemaren i da se na ispitima neće uvažavati.

Kao najveće prednosti modela učenja na daljinu studenti su detektovali:

- Pozitivno iskustvo u smislu podizanja razine informacione i medijske pismenosti i nastavnog kadra i studenata.
- Mogućnost snimanja nastave za one koji nisu u mogućnosti da prisustvuju.
- Mogućnost stvaranja video-baza predavanja kako bi im studenti mogli prisupiti u željeno vrijeme; asinhronost komunikacije i veća fleksibilnost.
- Idealan način za izvođenja konsultativnog vida nastave.
- Idealan način za lična usavršavanja studenta (seminari, kursevi...)
- Idealan za teorijski okvir predmeta.
- Dobar način za razvrstavanje predmeta po težini; oni manje zahtijevni predmeti lako bi se mogli izvoditi bez dodatnih pojašnjenja, smatraju studenti.
- Mnogi studenti smatraju da su efekti i klasičnog modela izvođenja nastave i digitalnog posve sinonimni.
- Ušteda vremena. Vrijeme provedeno u putu može se na ovaj način iskoristiti mudrije u svrhe učenja.
- Ušteda novca za studentski boravak i ostale potrepštine koje studiranje nosi.
- Na predavanja bi se mogli uključivati oni koji će stvarno i duhom i fizički biti prisutni i zainteresovani.
- Digitalno izvršavanje zadataka i samostalno istraživanje mogli bi podstaći studente da više rade i da budu više zainteresovani.
- Biti u korak s vremenom i tehnološkim promjenama.

- Studenti smatraju da je potrebno navikavati se u budućnosti na ovakav vid nastave jer će im biti od koristi na tržištu rada. Vještine koje su se od njih tražile u periodu izvođenja nastave na daljinu su upravo one koje će se u budućnosti i poslu tražiti od njih.
- Mnogi studenti ovakvu promjenu smatraju osvježavajućom i kreativnom; unosi dinamiku.
- Kako ne bi postala nastava dosadna bilo bi dobro povremeno kombinovati i klasični i digitalni model učenja, studenti smatraju da bi time njihov interes uvijek rastao.
- Snimanje predavanja je olakšica u učenju jer se svaki put studenti mogu vratiti na dio koji ne razumiju.
- Brojni studenti navode uspješne primjere iz inostranstva kad je riječ o ovom vidu izvođenja nastave na koje bismo se trebali ugledati.
- Studenti koji se ne osjećaju prijatno prilikom izlaganja pred kolegama i prilikom javnog nastupa, u digitalnoj sferi imaju manje barijera, mrežno okruženje podstiče njihovu nesputanost.
- Ovaj model je idealan za gostujuće profesore ili predavanja inostranih profesora sa kojima naši fakulteti imaju saradnju; podstiče se međunarodna saradnja.
- Veći broj samostalnih radova, prezentacija, eseja, seminarskih koje su studenti radili.
- Jednostavniji i zanimljiviji kolokvijumi.
- Studenti više nego prije provjeravaju i identifikuju izvore iz različitih naučnih oblasti.
- Podstiče bolju organizaciju.
- Podstiče održavanje radnih navika.
- Veći stepen svakodnevne obavještenosti.
- Nije potrebno zazirati od ovog modela ni kod praktične nastave nego ga čak i tu koristiti kao vid pojašnjavanja i u regularnim uslovima izvođenju nastave.
- Ukoliko se ovim procesom ovlada u potpunosti, u neizvjesnom vremenu kakvo je sada, nikada više neće biti toliko teško prilagoditi mu se.
- Prisustvo na časovima nije obavezno.
- Predavanja su svima dostupna.
- Podstiče se timski rad, zalaganje i međusobno razumijevanje
- Multimedijalan pristup nastavi povećava njen kvalitet: slike, video-klipovi, tutorijali, grafike, tabele, aplikacije i programi sa kvalitetnim objašnjenjima i relevantnim izvorima.
- Idealan za sve buduće situacije koje bi se mogle dovesti u vezu s potencijalno opasnim kontaktima među većom grupom ljudi. Rizik se svodi na minimum izbjegavanjem živog kontakta.

Studenti su grupacija koja je na vrijeme prihvatila nužnost digitalnih promjena. Situacija je pokazala da se akademska zajednica umije snaći u kratkom vremenskom periodu, ali poboljšanje kvaliteta nastave podrazumijeva veću svijest o nužnosti bar djelimične upotrebe digitalnih tehnologija u budućnosti, u suprotnom efekti nastave su minimalni, a rad ponekad uzaludan.

Autori izvještaja:

Jovana Bokan, studentkinja master studija FPN

mr Borislav Vukojević, viši asistent FPN